

СТОЖЕР

РЕВИЈА ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ
година IX, бр. 87-89, април-јуни 2005

КАЈ ДА УПРИМУ
А ДА СИ ПЛАТИ
А ДА СИ ПЛАТИ
А ДА СИ ПЛАТИ
А ДА СИ ПЛАТИ

Празник на липите
Книжевно жезло 2005
Интервју:
Гоце Смилевски

100 ГОДИНИ БОЦ КИНО

СОДРЖИНА

3	УВОДНИК Каменот ли е оладен ПРАЗНИК НА ЛИПИТЕ
4	Гордана Михајлова: Влегување во втората деценија
6	Ивица Челиковиќ Поетската авантура во просторите на постојаните јазични движења и недопрените димензии на зборот
8	Катарина Фростенсон: Чиста земја
11	Раде Силјан Поетскиот свет на Ресуљ Шабани
12	Ресуљ Шабани: Обраќање
13	Радован Павловски: Поздравна реч
14	Христо Петрески: Имагинарна Липа
14	Радован П. Цветковски: Ненасловена до тебе
15	Панде Манојлов: Убавина
15	Разме Кумбароски: Бревијарот на градот и писателот
17	Христо Петрески: Сонот за Скопје ИНТЕРВЈУ
18	Гоце Смилевски ГОДИШНИНИ
23	Науме Радически: Меѓу Исток и меѓу Запад ЕСЕЈ
25	Иво Андриќ: Крај светлото Охридско Езеро ПОЕЗИЈА
27	Џон Дан: Песни ГОДИШНИНА
28	Нина Анастасова–Шкрињариќ: Дон Кихот „Поразот на еден меч и успехот на едно перо“ РАСКАЗ
30	Иван Додовски: Средување на куката ПРЕРОДБЕНИЦИ
32	Ванчо Тушевски: Естетскиот критериум во предговорот на Константин Миладинов кон зборникот од народни песни на браќата Миладиновци
33	АВТОГРАФ Елена Кожухарова ТВОРЕЧКИ ИСКАЗ
34	Драгица Најческа: Поблиску до човекот ДЕТСКИ КРУГ
35	Х. К. Андерсен: Секало
38	Косара Гочкова: Избор песни ХАИКУ
39	Џакомо Скоти: Меѓу стихот и небото СОГЛЕДБИ
40	Ранко Младеноски: Вредни српско- македонски компаративни студии НАСТАНИ
42	Ристо Василевски: Тринаесет емисии за современата македонска поезија
43	АКТИВНОСТИ
44	СТОЖЕРОВ КАЛЕНДАР
46	SUMMARY

На предната корица:
Портрет на Константин Миладинов
1987 од Димитар Кондовски

Овој број на Стожер е илустриран
со фотографии на Оливер Мусовиќ
(повеќе за него на стр. 22)

СТОЖЕР

ревија за литература, култура и уметност

Издавач:

Друштво на писателите на Македонија

За издавачот:

Трајан Петровски, претседател на ДПМ

Издавачки совет:

Ташко Георгиевски, претседател

Редакциски совет:

Борис Вишински, главен уредник

Есад Бајрам

Иван Додовски, уредник

Александар Поповски

Науме Радически

Дизајн:

Академски печат

Лектура:

Жаклина Атанасова

Печати:

Академски печат, Скопје

Ревиијата излегува со материјална поддршка на Министерството за култура

ВРЕДНИ СРПСКО-МАКЕДОНСКИ КОМПАРАТИВНИ СТУДИИ

*Мирољуб М. Стојановиќ, Писателот ја создава џајковината,
за самоосвесувањето на македонската книжевност, изд. Свен, Ниш, 2004*

Ранко МЛАДЕНОСКИ

Мирољуб М. Стојановиќ,¹ еден од многуте пријатели на Македонија кои ја афирмираат македонската книжевност надвор од нејзините државно-национални граници, во 2004 година ја збогати книжеvnата продукција на македонско-српските врски со уште еден труд на српски јазик. Станува збор, всушност, за книга која содржи неколку вредни компаративни студии кои расветлуваат конкретни прашања во рамките на поставената паралела помеѓу македонската и српската книжевност.

Така е, впрочем, и насловена првата студија од книгата - „Српско-македонските книжевни врски во XIX и XX век“ - која покажува дека Стојановиќ мошне солидно го познава историскиот развој на македонската книжевност во последните два века. Но, неговиот конкретен научен интерес во оваа книга е интеракцијата на релација српска - македонска книжевност во чии рамки се врши обид да се покажат и да се докажат влијанијата на српската книжевност врз развојот на македонската книжевност во XIX и во XX век. Овие проучувања на Стојановиќ се темелат врз две негови основни стартни тези произведени од фактот дека Македонците до средината на 20. век немале свој кодификуван јазик: „Прво, непостоењето на кодификуван македонски јазик, па поради тоа и книжевна традиција на тој јазик, ги упатувало писателите од овој период на користење книги на јазиците од соседните народи од кои позајмувале теми и идеи, мотиви и сижеа, понекогаш дури и готови модели за книжеvnата работа. (...) Второ, непостоењето на нормиран македонски јазик ги упатувало Македонците со писателски амбиции на два можни правци при употребата на јазикот - да користат еден од веќе нормираните соседни јазици (...) или да пишуваат на некодификуван народен, говорен јазик“. Оттука произлегуваат и заклучоците на авторот на оваа книга за влијанието на српската книжевност врз литературната дејност на наши значајни дејци од 19. век како што се Јоаким Крчовски, Кирил Пејчиновиќ, Јордан Хаџи Константинов - Џинот, Кузман Шапкарев, Рајко Жинзифов, Константин Петкович, Крсте Петков Мисирков, Коста Абрашевиќ и други. Но, според Стојановиќ, влијанијата на српската врз македонската книжевност продолжуваат и во 20. век. Тука се елаборираат, пред сè, српските книжевни влијанија врз Стале Попов, Ангелко Крстиќ, Томо Смилјаниќ Брадина, Васил Иљоски, Богдан Сираков, Антон Панов, Кочо Рацин, Радослав Петковски, Мите Богоевски, Блаже Конески и некои други македонски автори. Така, на пример, авторот на оваа книга ќе потсети за влијанието на Викентие Ракиќ врз Јоаким Крчовски; за влијанието на Доситеј Обрадовиќ врз Џинот; за влијанието на Вук Караџиќ врз Крсте Петков Мисирков; за влијанието на српските романсиери врз Стале Попов; за влијанието на Стеван Сремац врз Васил Иљоски; за влијанието на Велимир Раиќ врз Конески итн.

Од друга страна, Стојановиќ го разработува и прашањето за идентичните мотиви во двете книжевности. Тој, пред сè, се навраќа врз епските јунаци Болен Дојчин и Марко Крале кои се јавуваат не само во фолклорот, ами и во уметничкото литературно творештво, особено Болен Дојчин којшто е присутен и во српската и во македонската книжевност. Прво е извршена споредба меѓу српската и македонската народна песна за Болен Дојчин, а потоа се разгледува влијанието на овој фолклорен мотив врз уметничката литература, односно врз творечкиот порив на Георги Сталев да напише две драми кои се темелат токму врз епската песна за Болен Дојчин („Болен Дојчин“ и „Ангелина“). Исто така, Стојановиќ го проследува овој мотив и во антологиската песна „Болен Дојчин“ на Блаже Конески, во истоимената песна на Богомил Ѓузел, но и појавувањето на овој епски јунак во поезијата на Радован Павловски и на

¹ Роден е 1941 година во с. Држина, Пирот. Дипломирал на Филозофскиот факултет во Скопје на групата Историја на книжеvnостите на народите на СФРЈ, каде и докторирал на тема „Книжеvnото дело на Стале Попов“. Во својот работен век извршувал повеќе значајни функции, а денес е редовен професор на Универзитетот во Ниш. Објавил над 200 студии и критики од областа на македонската и српската книжевност, а автор е и на повеќе книги кои се однесуваат на македонската книжевност. Исто така, превел повеќе дела од македонски автори на српски јазик.

Бранко Миљковиќ. Низ една солидно осмислена компаративна анализа, авторот на оваа книга ги наоѓа идентичните и дистинктивните елементи меѓу фолклорот и уметничкото творештво од една, но и меѓу песните од различните автори кои обработуваат ист мотив од друга страна. Професорот Стојановиќ, всушност, илустрира колку длабоки траги оставил мотивот во свеста на народот, а и колкав творечки порив ослободил истиот тој мотив за Болен Дојчин кај македонските и кај српските поети. На идентичен начин се проследува и присуството на Марко Крале како епски јунак во српската и во македонската фолклорна традиција, но и во познатиот циклус песни на Блаже Конески за Марко Крале. При тоа е извршена и неопходната дистинкција меѓу историскиот и епскиот лик на Марко Крале и е потенцирано несовпаѓањето на историската вистина со епското пеење за овој јунак со тоа што е потенцирано дека ваквата разлика сè уште останува загатка која бара дополнителни истражувања. Идентична е студијата која се јавува како дел од овој труд, а која го обработува прашањето за традиционалните мотиви во поезијата на Славко Јаневски, особено во песните од „Евангелие по Итар Пејо“.

Во оваа книга Стојановиќ разгледува и еден дел од животот и дејноста на Константин Петкович, односно времето кое тој го поминал како руски конзул во Дубровник кога успеал да ги обнови и во огромна мера да ги унапреди односите меѓу Русија и Црна Гора. Со факти и аргументи е демонстрирана стрпливата дипломатска умешност на Константин Петкович кој бил мошне заинтересиран за црногорската историја и за нејзината култура воопшто.

Во врска со контроверзите во животот и делото на Стале Попов, меѓу другото, ќе биде загатнато и чувствителното прашање за првиот македонски роман при што по којзнае кој пат се изнесуваат аргументи кои одат во прилог на романот „Крпен живот“ на Попов.

Како посебен блок во оваа книга ги издвојуваме студиите кои се занимаваат со прашањето за влијанието на српската литература врз творештвото на наши автори како што се Васил Иљоски, Стале Попов и Блаже Конески. Имено, авторот на оваа книга се придржува до тезата дека во литературата, како и во животот, нема ништо без влијанија, па врз таа своја генерална теза ги гради трите компаративни студии. Имено, Стојановиќ тврди дека врз прозното творештво на Стале Попов огромно влијание извршиле српските автори како што се Јанко Веселиновиќ („Хајдук Станко“), Светолик Ранковиќ („Горски цар“), Милован Глишиќ („Прва бразда“), Иво Андриќ („Мостот на Дрина“) итн. За драмата „Бегалка“ на Васил Иљоски во оваа книга ќе биде заклучено дека е пишувана под влијание на драмата „Зона Замфирова“ на Стеван Сремац, а исто така ќе биде поставено прашањето „Дали Раиќ влијаел врз Конески?“.

Во врска со ова, би морале да потсетиме овде дека уште во далечната 1983 година во „Нови лист“ Горан Калоѓера му забележа на Мирољуб Стојановиќ за пренагласеност и за хиперболизирање на прашањето за влијанието на српските автори врз творештвото на Стале Попов. Калоѓера тогаш, меѓу другото, напиша: „Во завршното поглавје на својата книга со наслов *Сјале Попов и српската реалистична проза* со своите толкувања на книжевните релации меѓу Попов и српските раскажувачи, авторот (Мирољуб Стојановиќ - н.з.) ја сугерира идејата за зависност па дури и епигонство на Попов во однос на српските реалисти. Таквото толкување е далеку од вистината, а истовремено е и некоректен став кон писателот кој во потполност се инспирираше исклучиво од фолклорните, социјалните и историските компоненти на Мариово останувајќи на тој начин изворен македонски писател“.² Во однос на прашањето за влијанијата во литературата многу одамна се изјасни и Блаже Конески во неговиот познат есеј со наслов „Совпаѓања“ каде зборува за „аналогни мотиви, слики и поенти“.³ Ние овде само би дополните дека и самиот професор Стојановиќ покажува извесен степен на колебливост кога зборува за таканаречените влијанија, особено на српските реалисти врз Стале Попов и на Раиќ врз Конески. Имено, овде се користат формулите од типот „подготвени сме да веруваме“ (стр. 213), „би можело“ („...песните на Раиќ Конески би можел да ги има уште во крагуевската гимназија“, стр. 259) или, пак, прашалната форма уште во насловот на студијата „Дали Раиќ влијаел врз Конески?“. Исто така, во компаративниот текст за „празнината и тишината“ во поезијата на Ацо Шопов и на Бранко Миљковиќ, Мирољуб Стојановиќ веќе не зборува за влијанија, ами за „исти или слични мотиви“ и за „исти или слични творечки принципи“ (стр. 265).

Како и да е, оваа книга на Мирољуб Стојановиќ, независно од пренагласеноста и колебливоста во однос на одредени прашања и тези, претставува драгоцен прилог во афирмацијата на македонската книжевност надвор од границите на Република Македонија за што безрезервно треба да бидеме благодарни. Дотолку повеќе што професорот Стојановиќ веќе неколку децении вредно и истрајно ја проучува и пишува за македонската книжевност. Неопходни ни се ваквите книги, но неопходни ни се и пријателите на македонската култура каков што е долго време и почитуваниот професор Мирољуб Стојановиќ.

² Мирољуб Стојановиќ, Книжевното дело на Стале Попов, Градина, 1982, во: Горан Калоѓера, Осврти, Риека, 2004, стр. 19 - 20.

³ Совпаѓања, во: Блаже Конески, Ликови и теми, Македонска книга, Скопје, 1987, стр. 164 - 167.